

Ny krigsførelse i informationsalderen? Om *‘Revolution in Military Affairs’* og Irakkrigen

Af Jens Claus Hansen

Artiklen diskuterer, hvorvidt man efter Golfkrigen kan tale om en ‘Revolution in Military Affairs’ – RMA – som nogle amerikanske krigsteoretikere hævder har fundet sted med anvendelsen af ny teknologi i moderne krigsførelse. Forfatteren viser, hvordan moderne krigsstrategier har inkorporeret ny teknologi og mediebrug som bl.a. informationskrig, ‘Systems of Systems’ og Network Centric Warfare. Forfatteren påpeger, at den strategiske anvendelse af informationsoperationer – herunder ‘embedded’ journalister – ikke har medført en demokratisering af nyhedsdækningen og heller ikke indebærer en øget sandhedsværdi. Afslutningsvis peger forfatteren på behovet for en ‘Revolution in Diplomatic Affairs’.

I årene efter den kolde krigs ophør har spørgsmålet om sikkerhed i den europæiske region især drejet sig om de fredsstøttende operationer i Kroatien, Bosnien og Kosovo. Terrorhandlingerne den 11. september 2001 i New York og Washington gav imidlertid et fingerpeg om nye trusler i det enogtyvende århundrede, og vi har siden været vidne til krigen i Afghanistan i 2001 og krigen i Irak 2003. Denne artikel diskuterer medierne og den moderne krig med baggrund i eksempler fra Irakkrigen.

Udviklingen i de militære forhold

Man taler om krigens kredsløb som den indbyrdes sammenhæng mellem krigens doktrin, organisation og teknologi. Når man ændrer den ene variabel, får det således indflydelse på de to andre variabler. Så vidt så godt. Men man må også kunne sige noget om, hvor meget de enkelte variabler ændrer sig. Om det er evolutioner (jævn udvikling) eller revolutioner (voldsom udvikling). Thomas Kuhn siger, at videnskab altid foregår inden for et paradigme, mens selve den videnskabelige udvikling sker i revolutioner (Kuhn, 1962). Med tiden nås et mætningspunkt, hvor paradigmets udtryk ikke længere kan anvendes som forklaringsmodel, hvilket medfører et sammenbrud, der indvarsler et paradigmeskifte.

En af de vigtigste debatter i denne sammenhæng handler om de konsekvenser, som udviklingen i militære forhold har for krigens førelse (Wæver, 2002). *Revolution in Military Affairs* (RMA)¹ – som det hedder i det militære fagsprog – er på dagsordenen efter Golfkrigen, fordi især anvendelsen af sensorer og våben indikerer, der er andre måder at føre krigen på. Denne udvikling er siden fortsat med uformindsket styrke, og RMA indgår i dag som en parameter i de væsentlige amerikanske militærstrategiske dokumenter som f.eks. US Joint Vision 2020. RMA har også en bred politisk dimension – ikke mindst på grund af den indflydelse udviklingen har på den øvrige del af samfundet – hvilket gør det vanskeligere entydigt at definere RMA som begreb. Og så taler man i USA i lige så høj grad om “transformationen” af det amerikanske forsvar, hvilket ikke giver en større afklaring af, hvad vi præcist taler om.

Hovedtanken i RMA er imidlertid, at krigen ‘bliver en anden’, så krigens strategier skal forstås på en ‘ny måde’. Der indføres hypermoderne kampinformations- og sensorsystemer, som giver mulighed for hurtig behandling af store informationsmængder og at videregive disse til højteknologiske våben med ekstrem stor nøjagtighed. Det betyder, at tidsfaktoren reduceres til et minimum, så den militære chef næsten har et direkte billede af, hvad der foregår i

krigen og umiddelbart kan handle derefter. Man taler om en reduktion af *sensor to shooter*-faktoren som det afgørende moment. Dén, som kan se fjenden først, kan affyre sit våben først og i princippet vinde kampen. Det giver en markant ulighed i den måde, krigen føres på, fordi forudsætningerne er meget forskellige. USA kan eksempelvis ikke for nærværende udfordres hverken militær-teknologisk eller militær-økonomisk. Men det fører ikke nødvendigvis til USA's sikre sejr i krig.

Man kan så diskutere, om RMA overhovedet repræsenterer et paradigmeskifte. Nogle mener det ikke (f.eks. Møller, 2002): For det første har den militære udvikling som hovedregel ikke tidligere været drevet af teknologien. For det andet var Golfkrigen – efter nogles opfattelse – for unik til at kunne fungere som indikator på en RMA. Og endelig har erfaringerne fra Balkan og Afghanistan ikke fungeret som overbevisende eksempler for en implementering af RMA. Poul Hirst sammenligner situationen i dag med 20'erne, hvor man havde overflod af platforme og våben, som blev stadig mere sårbare og ressourcemæssigt bremsede fremvæksten af nye teknologier (Bergstein, 2004). Altså skulle der ikke være afgørende nyt, som kunne argumentere for et paradigmeskifte.

RMA får dog en særlig betydning, hvis vi tænker revolution ud over det teknologiske område og ind i de andre områder i krigens kredsløb, altså de organisatoriske og doktrinære områder. Det vil indledningsvis ud fra et mere holistisk syn kunne argumentere for i det mindste et militært paradigmeskifte. Det kræver dog en langt mere dybdegående diskussion af krigsteorien, herunder gyldigheden af Clausewitz' antagelser om krigens natur.² Men igen kan man så diskutere holdbarheden af et militært paradigmeskifte, hvis det ikke også samtidig er forankret i samfundets ideologiske, politiske og økonomiske strukturer.

I USA defineredes RMA i 1993 således: "En RMA er en væsentlig forandring i krigens natur skabt gennem en innovativ anvendelse af nye teknologier, hvilket, kombineret med dramatiske forandringer i militær doktrin og operationelle og organisatoriske begreber, fundamentalt ændrer de militære operationers karakter og udførelse."³

RMA kan altså i princippet være drevet af både teknologi, doktrin og organisation. Hvis teknologien er styrende, er det doktrinen og organisationen som må justeres og så videre. Man kan måske tale om en systematiseret dynamik

mellem teknologien, doktrinen og organisationen. Disse elementer kan ses som forbundne kar, hvor ændringer i én parameter medfører ændringer i de øvrige parametre – uden at det er muligt præcist at beskrive formlerne for den indbyrdes afhængighed. Man kan dog ikke vinde krigen alene med én af kredsløbets faktorer, som eksempelvis moderne teknologi: Man må også have både en effektiv organisation og en fleksibel doktrin. En teknologisk overlegenhed har begrænset effekt uden tilsvarende udviklinger inden for det organisatoriske område og det doktrinære område. Da Saddam Hussein i oktober 94 mobiliserede sine divisioner tæt på Kuwaits grænse, sendte USA en strategisk afskrækkelsesstyrke til området i løbet af 72 timer. Og fordi USA havde både doktrinen (politisk vilje), teknologien (efterretninger) og organisationen (global rækkevidde), som gjorde det muligt, trak Saddam Hussein sine styrker tilbage.

En strukturering af de aktuelle tanker om udviklingen i militære forhold

Den indflydelsesrige amerikanske tænketank RAND (Research ANd Development) opfatter den nuværende militære udvikling som en kæde af udviklinger. Man forestiller sig, at den teknologiske udvikling har frembragt en doktrinær- og organisatorisk udvikling, og at disse forhold reelt har manifesteret sig i krig (Hundley, 1999, s. xiv-xv). Derfor omfatter nutidens RMA følgende hovedkategorier (ibid, s. 77-78):

1. Langtrækkende våben med stor præcision
2. Information warfare
3. System of systems
4. Network centric warfare

Ad. 1. Langtrækkende våben, som afleveres med stor præcision kombineret med effektive sensorer og C2 (*Command & Control*), kommer til at dominere en stor del af krigsførelsen. Man bekæmper fjenden på stor afstand og mindsker risikoen for utilsigtede skader. Den nye teknologi i disse våben giver mulighed for indførelse af nye strategier. I det amerikanske flyevåbens doktrin "The Air Campaign" ser man fjenden som et system med fem cirkler. I den inderste cirkel sidder lederskabet (fx Saddam Hussein), herefter kommer kommandostrukturen, infrastrukturen, befolkningen

og i yderste ring militæret. Pointen er, at det ikke er nødvendigt at kæmpe sig hele vejen igennem alle ringene, hvis man kan vinde krigen ved at bekæmpe den inderste ring, som det næsten var tilfældet med Saddam Hussein i den indledende fase af Irakkrigen 2003. Denne strategi kræver præcise våben, som kan ramme fjendens ledere eller, hvis det glipper, fjendens radaranlæg, elektricitetsværker, broer etc. En større præcision betyder, at man kan anvende mindre sprængladninger. Bomberne kan gøres mindre, og flyene kan medtage flere bomber. En større præcision og mindre sprængladning giver også færre civile tab, hvilket spiller en afgørende rolle for opinionen i alle de krigsførende lande. Et problem er, at præcisionsvåben under nogle omstændigheder kan øge tilbøjeligheden hos politikerne til at vælge krigen som et middel til opfyldelsen af det politiske mål.

Ad. 2. Informationskrigsførelse (operationer) handler om både at have kontrol med fjendens informationssystemer og beskytte egne informationssystemer. Dette aspekt af krigen kan blive afgørende for krigens udfald. Det vender jeg tilbage til senere.

Ad. 3. System of Systems⁴ giver et meget præcist billede af de aktuelle operationer, der gennemføres ved hjælp af efterretninger og sensorer (på landjorden, på havet, under havet, i luften, i rummet samt i cyberspace). Man trækker på mange forskellige militære enheder fra alle værn og råder over langtrækkende præcise våben. Det giver mulighed for en ekstremt hurtig beslutningsproces og skaber mulighed for stor hastighed og alsidighed i operationerne, hvilket kan bruges til at fiksere modstanderen. System of Systems repræsenterer således en militær revolution, der giver en ekstrem militær overlegenhed i forhold til modstanderen. Nogle kilder mener, at amerikanerne i 2005 vil være i stand til at registrere næsten 90% af alt, hvad der har militær interesse inden for et område på 300 gange 300 km. System of Systems virkede i princippet under krigen i Irak 2003, fordi man fik integreret de fleste sensorer og var i stand til hurtigt at sende informationer ud til de forskellige våbensystemer (Møller, 2003). Hæren og flåden (marineinfanteriet) udvekslede forbindelsesofficer undervejs for at øge koordinationen. Man oplevede en helt ny form for integration af systemerne. Det amerikanske klassificerede computersystem SIPRNET var imidlertid ikke til rådighed for andre nationer. Storbritannien etablerede et "X-

net" på landjorden, som havde et begrænset link til SIPRNET. Forbindelsen blev dog primært etableret gennem amerikanske forbindelseshold. Den amerikanske flåde anvendte et Coalition Wide Area Network (COWAN), som virkede efter hensigten (Ebbutt, 2003, s. 46).

Ad. 4. I *Network Centric Warfare* bruger man udviklingen inden for informationsteknologien⁵ til at øge hastigheden i beslutningsprocessen og øge samarbejdet mellem militære enheder fra alle værn. Man øger kampkraften ved at forbinde den militære organisation i netværk. Network Centric Warfare samler sensorer, våbensystemer og beslutningstager fra alle værn i et informationsnetværk, hvor man har et fælles situationsbillede og deler informationerne. Det giver en høj grad af fleksibilitet, hvor man hurtigt kan sammensætte enheder til specifikke opgaver og opløse enheder, når opgaven er løst.

USA's militære udvikling er i væsentlig grad betinget af anvendelsen af deres strategiske ressourcer. I 80'erne stillede man for første gang satellitferretninger og satellitkommunikation til rådighed for de konventionelle styrker og indførte almindelige computere. Den slags var ellers primært forbeholdt de strategiske nukleare styrker. Det resulterede i et fleksibelt softwarebaseret system, hvor (næsten) alle myndigheder kunne samtale på tværs af kloden. Man anvender oversøiske sensorer til at udpege mål og kan efterfølgende affyre langtrækkende præcise våben. Da Global Position Systemet (GPS) blev etableret i 90, kunne man hurtigt ændre krydsermissilernes koordinater, og flyene kunne ramme mere præcist. Målsætningen for den militære udvikling er fortsat integration af informations- og integrationsteknologier i de militære systemer samt udvikling af nye platforme med våben, der kan udnytte denne integration. Det vil de kommende årtier resultere i store forandringer, der langt overgår de udviklingsforløb, vi har set siden 80'erne (Hirst, 2002b).

Informationsoperationer

Et vigtigt område inden for udviklingen af militære forhold er informationsoperationer:⁶ Hvordan kontrollerer man fjendens informationssystemer og beskytter sine egne systemer på samme tid? Man skal både påvirke egne styrker (opinion) og fjendens styrker (opinion). Hvis man kan vinde krigen gennem informationskrigsførelsen – uden at løsne et skud – er det langt at foretrække. Krigs-

planlægningen må derfor tage højde for den måde, medierne beskriver krigen på. Og medierne må rette sig ind efter de nye måder, som krigen bliver ført på. Den krigsførende bruger bevidst medierne i krigen; medierne skal undgå denne påvirkning. Der er på samme tid et afhængighedsforhold og et modsætningsforhold.

I Irakkrigen var informationsoperationer en integreret del af krigsplanen, hvilket man ikke havde set i samme grad i krigen efter 89. "Hvad vi ser nu, er en sammenvævning af elektronisk krigsførelse, psyops og anden informationskrig i alle aspekter af planen, lige fra forberedelser i fredstid til udførelsen" (Major General P.J. Lebras, leder af Joint Operations Center) (Shanker, 2003).

Den amerikanske centralkommando gennemførte inden og under krigen elektroniske angreb på irakiske kraftsystemer og kommunikations- og computersystemer. Man udførte også forskellige former for vildledning og omfattende psykologiske operationer (Shanker, 2003): Man havde gode erfaringer med psykologiske operationer fra Golfkrigen i 1991. I begyndelsen af februar 2003 udsendte amerikanske cyber-warfare eksperter e-mails til irakiske beslutningstagere, hvor man opfordrede dem til at bryde med Saddam Husseins styre. Der blev også ringet til særligt udvalgte officielle repræsentanter i Irak. Der blev nedkastet mere end otte millioner flyveblade, som opfordrede de irakiske soldater til at overgive sig. Det amerikanske flyvevåbens EC-130 fly sendte radio på arabisk til irakerne.

Præsident Bush etablerede d. 21. januar 2003 "Office of Global Communication" til støtte for en USA-ledet krig mod Irak. Forsvarsminister Donald Rumsfeld oprettede sideløbende kommunikationsenheder overalt i de væbnede styrker for at få de rette budskaber ud i tide: Information skulle være en afgørende del af den amerikanske krigsførelse (Seidelin, 2003). Rumsfeld gav videre direktiv om at lade medierne få mest mulig adgang til de væbnede styrker uden at bringe den militære sikkerhed i fare (de medrejsende journalister).⁷

Pentagons informationsstrategi anvender pressen som et instrument i krigen. Medierne giver det indtryk, at de amerikanske styrker har en overvældende kraft og vilje og rykker frem med stor hastighed. Pentagon kalder de medrejsende journalisters reportage for "videotelefon-verité" en reference til "cinema-verité". Og kameraet kan være med alle steder i dét, nogle har kaldt "de tusinde kameraers

krig". Gennem netværksjournalistikken får man vist store mængder information med stor hastighed. Billedernes sandhedsværdi er højere, fordi de bliver vist live, selvom kvaliteten er ringe. Man kan også sige, at seernes kritiske sans forføres af de levende billeder. Og tv-stationer anvender de samme selskaber som Pentagon til at lave virtuelle illustrationer af slagmarken og byerne. Dækningen fokuserer meget på det visuelle. Det er en krig drevet af image. Nogle amerikanske tv-værter taler om "ordbilleder", hvor de foretrækker billeder frem for analyse. Irakkrigen er på den måde også begyndelsen til internetkrigen (Nyholm, 2003).

Under krigen i 2003 kom der en række nyheder frem, som senere viste sig ikke at have den fulde sandhedsværdi, hvilket måske er et resultat af psykologiske operationer og vildledning. Men det kom ikke som nogen overraskelse. Som den demokratiske senator Hiram Johnson sagde i 1917: "Når krigen kommer, er sandheden det første offer." Men dét, man skal være mere opmærksom på i dag, er nuancerne i den omfattende nyhedsformidling. Som NATOs talsmand under krigen i Kosovo, Jammia Shea, udtrykte det: "Det er den præcise og troværdige information, som er krigens første offer."

Her er nogle af de mest diskuterede eksempler fra Irakkrigen:

- Ni gange i løbet af krigens første tre dage var der rapporter om, at byen Umm Qasr var under kontrol af koalitionen styrker. Byen var først under kontrol efter fem dage.
- En af de første dage var der rapporter om, at den 51. Irakiske Division havde overgivet sig med 10.000 mand og 150 kampvogne. Det blev senere afvist.
- Der skulle de første dage i krigen været fyret seks af de frygtede SCUD-missiler, som Irak anvendte mod Israel i 1991.⁸ Det var ikke SCUD, men de mindre missiler af typen Al Sammoud eller Abril missiler fyret fra Basra-området.
- På krigens syvende dag rapporterede BBC og CNN i løbet af eftermiddagen, at 120 irakiske kampvogne var på vej ud af Basra. Der blev også rapporteret om 1000 køretøjer fra Den Republikanske Garde, som var på vej fra Bagdad – i ly af ørkenstormen – ned mod de amerikanske styrker ved Najdaf. Nyhederne blev sidst på aftenen afvist af en amerikansk talsmand.
- Der var oplysninger om at amerikanske styrker havde fundet en fabrik, som fremstillede kemiske

våben. Hans Blix, lederen af FN's våbeninspektører, sagde senere på dagen, at inspektørerne havde inspiceret bygningen tidligere, og at det var en almindelig maskinfabrik. General Franks sagde om aftenen på pressebriefing'en, at han ikke mente, at der var tale om en fabrik, som fremstillede kemiske våben.

- Befrielsen af soldaten Jessica Lynch var iscenesat fra amerikansk side, hvilket hun efterfølgende indrømmede.
- Saddam havde efter sigende givet sine styrker ordre til at angribe med giftgas, når amerikanerne overskred en bestemt rød linje omkring Bagdad. Det kunne være sandhed, men det skete ikke.

Irakkrigen var altså i langt højere grad end tidligere krige baseret på anvendelse af informationsoperationer med henblik på at påvirke krigens parter. Men man kan ikke sige nøjagtig, hvilken effekt informationsoperationerne har haft på krigens udfald – ud over det alt andet lige skulle betyde færre tab for civile som militære, hvilket er i alles interesse. Talsmanden for den amerikanske centrakommando i Tampa, James R. Wilkinson, sagde: "Målet med krigsinformation er at vinde uden at affyre et enkelt skud" (Shanker, 2003). Medierne var derfor et vigtigt aspekt af krigsførelsen.

Den massive anvendelse af journalister ved fronten var på den ene side et udtryk for åbenhed i forhold til mediernes krav om adgang til informationer om krigen. På den anden side var journalisterne på grund af deres strenge forholdsordrer⁹ i almindelighed (hensynet til operationssikkerheden) og den personlige ansvarsfølelse over for soldaterne i særdeleshed begrænset i deres faglige virke. Derfor kunne det opfattes som en bevidst måde at stække medierne på. Men det skærpede også interessen for at finde ud af, hvad krigen egentlig handlede om, og hvorfor det hele gik så forholdsvis glat. Det blev sværere for befolkningen at stole på medierne, fordi man ikke vidste, om man fik den fulde sandfærdige historie.¹⁰ Det fik også indflydelse på eksperternes vurderinger, fordi der måtte tages yderligere forbehold i perspektivering af krigens mulige gang.

De nye krige?

Udviklingen i de militære forhold skaber endnu en ulighed mellem de krigsførende aktører, der igen giver den asymmetriske krig opmærksomhed.

Den underlegne kriger tvinges ud i den indirekte krigsførelse som reaktion på den overlegne krigers teknologiske dominans, som man så det under Vietnamkrigen. Man får således – på trods af sin teknologiske overlegenhed – en kamplads, hvor tågen og uvisheden hersker. Fjenden – og fjendens hensigter – kan ikke fastslås entydigt. Man oplever flere kamphandlinger forskellige steder med varierende intensitet og på forskellige tidspunkter. Og initiativet ligger oftest hos den svage part. Der er flere eksempler på den asymmetriske krigsførelse: a) I Kosovo i 99 ser vi Milosevic gemme styrkerne i bjergene, så de ikke kan rammes af de højtflyvende amerikanske fly. b) Al Qaedas angreb i New York og Washington den 11. september 2001 gennemføres med få midler og medfører en global kamp mod terrorisme. c) I Afghanistan viderefører Taliban m.fl. guerillakrigen i bjergene, selv om krigen officielt er vundet. d) I Irak fortsætter urolighederne og tilstedeværelsen af de mange amerikanske styrker mere end et år efter, at de afgørende kamphandlinger er slut.

Det er fortsat sværere at vinde freden end at vinde krigen i disse konflikter.

Hvad betyder alt dette for skildringen af den fremtidige krig? Man kan forestille sig to slags krige. Den ene type er de (den) ledende stormagt(er) mod de "andre". Den anden type er stat mod stat i den tredje verden. Men der er også andre bud. Martin L. van Creveld mener, at fremtidige voldelige konflikter går mod mere ikkestatsorganiserede typer af krige, herunder borgerkrige, guerillavirksomhed, kriminalitet og terrorisme (Creveld, 1991). Han er inspireret af den israelsk-palæstinensiske konflikt og har nok især efter 911 en væsentlig pointe. Mary Kaldors lægger vægt på en decentralisering af volden, som så udøves af mindre grupper. Hun mener, krige gradvist forsvinder på grund af deres illegitime karakter og nye normer i den internationale ret (Kaldor, 1999). Den tidligere direktør for Forsvarets Forskningstjeneste, Vilhelm Güntelberg, mener, vi skal være opmærksom på de anonyme krige: "Det forekommer mig ganske tankevækkende, at den – især teknologiske, men også efterfølgende sociologiske – udvikling, vi er midt i, fører såvel den udvidede krig som den anonyme krig i retning af den totale krig. Men hvor den udvidede krig forløber under (regerings)kontrollerede forhold, er dette ikke tilfældet med den anonyme krig, hvorfor denne nok er den mest bekymrende udvikling."

Man kan ikke altid fremskrive de aktuelle ten-

denser og få et gyldigt svar. For det første fordi tendenserne i de nye former for krige ikke er entydige og endelige. Eksempelvis kan skiftende normer spille en rolle for, hvilke krige der kan udfolde sig. For det andet virker de teknologiske udviklinger ikke kun i én retning. Flere aktører kan muligvis få adgang til nye teknologier, hvilket giver nye asymmetrier. For det tredje forsøger vi til stadighed at forstå eller forklare krigen på nye måder, hvor krigsteorien (Clausewitz) dog endnu repræsenterer den bedste forklaringskraft. Stephen Blank giver logikken på følgende måde: “Eftersom ingen plan overlever faktisk krig, og eftersom kunsten at forudsige er fejlbarlig, vil bestræbelser på med sikkerhed at forudsige fremtiden for den nuværende *revolution in military affairs* uundgåeligt slå fejl” (Blank, 1996).

Som et andet synspunkt kan nævnes globalisten Poul Hirst, der ud fra historiske paralleller undersøger de kræfter, der spiller en afgørende rolle for samfundsudviklingen. Det giver svaret på de nye årsager til krig og de nye former for krigsførelse. Han fremhæver fire forhold som væsentlige: Krigens teknologiske forandringer, forskydninger i de økonomiske magtbalancer inklusiv ulighed mellem stater, klimaforandringer samt forskydninger i kulturelle mønstre og internationale normer (Hirst, 2002a).

Perspektivering af udviklingen i militære forhold

Udviklingen i de militære forhold giver muligheder for en nytænkning af krigen. Hvis man antager, at den asymmetriske krig bliver den mest fremherskende krigsform, kan man spekulere over, hvordan denne krig vil udfolde sig i informationsalderen. Hvordan skal vi forberede os på krigen? Og hvordan udkæmper vi krigen? De amerikanske forskere John Arquilla og David Ronfeldt har i samarbejde med RAND formuleret en amerikansk vision med fire perspektiver (Arquilla & Ronfeldt, 1997).

1. Et konceptuelt.
2. Et organisatorisk.
3. Et doktrinært.
4. Et strategisk.

Ad. 1. Det konceptuelle perspektiv anlægger en bred tilgang til information. Diskussionen går mellem de teoretikere, som lægger vægt på “informationsprocesser” (interaktioner og dynamikker), og

de som lægger vægt på “informationsstrukturer” (aktører, organisationer og deres indbyrdes relationer). Det *strukturelle* synspunkt hævder, at alle strukturer rummer en form for information. Så jo mere struktur jo mere information. Man lægger også vægt på identitet og værdier. Det handler mere om de ledelsesmæssige kompetencer i organisationen end om teknologien, fordi “data” ikke er styrende for strukturens egenskaber. Det *processuelle* synspunkt lægger hovedsageligt vægt på den teknologiske infrastruktur – især dataproceser. Dét, man fremover skal være opmærksom på – for at dække både det strukturelle og det processuelle synspunkt – er selve informationsstrukturens svagheder over for hackere, som vil ødelægge systemernes teknologi og data. Men der skal også være fokus på de påvirkninger, som hackere kan have på beslutningstagerne, dvs. systemernes videnskompetence. Hvis man tager Irakkrigen, var det netop, hvad Saddam Hussein var udsat for af amerikanerne: Nemlig kombinationen af en holdningsmæssig påvirkning af centrale beslutningstagere gennem e-mails og telefonopringninger kombineret med tekniske angreb på de militære computersystemer m.v.

Ad. 2. Det organisatoriske perspektiv handler om de udfordringer, der ligger i anvendelse af netværk, fordi truslen kommer fra aktører, som anvender netværksstrukturer. Der sker en langsom udsivning af magt til ikkestatslige aktører (f.eks. via terrorisme og kriminalitet), som organiserer sig i netværk og udfordrer nationalstatens klassiske hierarkier.¹¹ Krigen vil i den logik i højere grad udfolde sig i netværkerne end i hierarkierne. Det stiller igen krav til statslige aktører om både at kunne operere i de hierarkiske strukturer og i netværksstrukturerne, når truslen skal imødegås. Eksempelvis bliver der behov for omstrukturering af korps og divisioner til brigader og bataljoner som højmobile manøvreenheder, hvor der er direkte forbindelse mellem den unge løjtnant og generalen i hovedkvarteret. I Irakkrigen kunne præsidenten følge slagets gang på computerskærm og give piloten ordre til affyring af missil, når målet var identificeret.

Ad. 3. Det doktrinære perspektiv dækker i princippet alle typer konflikter. Det kræver indsættelse af alle forsvarskapaciteter i såvel national som international ramme. Man taler om “Battle-Swarm”-doktrin i stedet for den tidligere AirLand Battle¹²-doktrin. Et netværk af mange mindre og

få større enheder, som kan indsættes med kort varsel til imødegåelse af truslen. Der anvendes en kombination af strategisk centralisering (C4ISR) og taktisk decentralisering i ledelsen af styrkerne, hvilket betyder, at generalerne sætter rammerne for krigens førelse, men overlader ansvaret for kampen til den lokale officer på stedet.¹³

Ad. 4. Det strategiske perspektiv bygger på "Swarming"-doktrinen, som kræver en stor grad af informationsdeling fra det taktiske til det strategiske niveau. Men man kan ikke videregive alle informationer til alle lande. Man anbefaler derfor udvikling af Revolution in Diplomatic Affairs (RDA), som kan supplere udviklingen i de militære forhold. Information og kommunikation indtager en langt mere fremtrædende plads end for 25 år siden. Det skyldes fire forhold. a) For det første er der udviklet en massiv informationsstruktur gennem internettet (med interaktive websider), kabel-tv og direkte tv-satellittransmissioner. b) For det andet giver globaliseringen ("the end of territory") flere aktører mulighed for anvendelse af de eksisterende økonomiske og militære strukturer til egne formål. c) For det tredje er der en stigende interesse fra ikkestatslige interessegrupper for at beskæftige sig med kommunikation i almindelighed ud fra forskellige politiske motiver (fx Electronic Freedom Foundation, Computer Professionals for Social Responsibility). d) For det fjerde er der en stigende erkendelse af informationers betydning for varetagelse af sikkerhed. Man kan kort sige, at information udgør et nyt supplement til sikkerheden i forhold til de traditionelle områder: politisk, økonomisk og militært. Det handler om adgang til information ud fra tesen om, at viden er magt.¹⁴ Der handler også om at kunne forstå den verden, vi lever i.

Vil en informationsstrategi forbedre USA's muligheder for varetagelse af de nationale sikkerhedsinteresser? Man taler om Revolution in Diplomatic Affairs¹⁵ som parallel til udviklingen af de økonomiske og militære områder (hhv. Revolution in Business Affairs og RMA). Det diplomatiske område er ikke på samme måde drevet af udviklingen inden for teknologiområdet og har ikke de samme konkurrenter at slås med. Den største organisatoriske udfordring ligger måske i udviklingen af Homeland Agency efter 9/11.

En væsentlig opgave inden for RDA kunne være en højere grad af koordination mellem det politiske og militære område og mellem staten og det ci-

vile samfund i en form for samarbejdende netværk. Målet er en ophævelse af den spænding, der ligger mellem centralisering og decentralisering. Informationsdelingen kan blive nøglen til den bløde sikkerhed. Man taler om en "informationsdividende" på samme måde som den kolde krigs "fredsdividende": "Vores vision om en *revolution in diplomatic affairs* kan således ses som en opfordring til at skabe et globalt civilsamfund forpligtet på 'fred gennem visdom'" (Arquilla & Ronfeldt, 1997)."

Sammenfatning

Udviklingen i de militære forhold rummer mange forskellige forløb og lader sig derfor ikke entydigt definere som begreb. Det er således ikke blevet nemmere at afgøre, i hvilken udstrækning der er tale om et militært paradigmeskifte end sigte et samfundsmæssigt paradigmeskifte. Kan man overhovedet tale om en fundamental ændring af krigens natur på grund af teknologiske, organisatoriske eller doktrinære udviklinger? Man kan måske mest præcist beskrive udviklingen i de militære forhold som værende præget af et nyt trusselsbillede – primært styret af 9/11 – en amerikansk drevet doktrinudvikling samt en kontinuerlig teknologisk udvikling, hvor informationsteknologien i højere grad end våbenteknologien danner udgangspunktet for etableringen af den militære kapacitet.¹⁶

Den vestlige verden er så afhængig af information, at der opstår kaos, hvis informationsnetværkene bryder sammen. Informationsoperationer er derfor en modstanders mest rationelle strategi. Samtidig kan man ikke forvente, at krig i fremtiden får større legitimitet i de vestlige samfund, hvilket stiller større krav om andre måder at føre krigen på. Informationsoperationer kommer derfor til at spille en større rolle i krigen. Det stiller yderligere krav til medierne om at skildre krigen så sandfærdigt som muligt. Den seneste udvikling med de medrejsende journalister har tilsyneladende fungeret som et effektivt middel i krigen – for den krigsførende. Så man kan spørge, hvad det journalistiske modtræk bliver?

Når man skal forberede og udkæmpe den asymmetrisk krig i informationsalderen kræves en omfattende forståelse for krigens nye vilkår. Man skal dels være mere opmærksom på truslen mod det sårbare civile samfund og dels kunne anvende alle forsvarsressourcer til løsning af meget forskellige typer af opgaver. Man kan måske bruge en

kombination af strategisk centralisering og taktisk decentralisering i ledelsen af styrkerne.

Man skal også kunne formidle informationer på alle niveauer – nationalt som internationalt – afhængig af behovet i forhold til den enkelte si-

tuation. Og sidst, men ikke mindst, tage fat på den næste udfordring: udviklingen i de diplomatiske forhold som løftestang for en bedre forståelse af samspillet mellem udviklingen af de politiske og militære forhold.

Litteratur

- Arquilla, J. & Ronfeldt, D. (1997). In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age. RAND Cooperation. Chapter 19, Looking ahead: Preparing for information-age conflict, 439-493. Hentet fra: <http://www.rand.org/publications/MR/MR880/>
- Andersen, C.A. (2002). Clausewitz, inkommensurable paradigmer og USA's kamp mod den globale terror. *Forum for Forsvarsstudier*. Forsvarsakademiet, december.
- Bergstein, S. (2004). Den militærteknologiske udvikling og dens følger. *Militært Tidsskrift*, marts, 41.
- Blank, S.J. (1996). Preparing for the Next War. *Strategic Review*, 24, 2, Spring, 17-25. U.S. Strategic Institute.
- Distinktion: Tidsskrift for samfundsteori*. Tema: Krig, 5, 2002, Aarhus Universitet.
- Creveld, M.V. (1996). In Wake of Terrorism, Modern Armies Prove to be Dinosaurs of Defence. *New Perspectives Quarterly*, 13, 4, Fall, 57-58.
- Creveld, M.V. (1991). *The Transformation of war*. New York: The Free Press.
- Ebbutt, G. (2003). *Janes Intelligence Review*, July.
- Globale tendenser i krigsførelsen (Årsopgave Føringskursus på Forsvarsakademiet). (2003). *Militært Tidsskrift*, oktober.
- Güntelberg, V. (2002). *Distinktion: Tidsskrift for samfundsteori*, 5, 2002, 57-62. Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Hirst, P. (2002a) Another Century of Conflict? War and the International System in the 21st Century. *International Relations*, Autumn.
- Hirst, P. (2002b). Globalisering. *Distinktion: Tidsskrift for samfundsteori*, 5.
- Hundley, R.O. (1999). Past revolutions – future transformations. RAND Cooperation. Hentet fra <http://www.rand.org/publications/MR/MR1029>.
- Jensen, J.J. (2003, 7. marts). USA satses på bred medicadgang til Irak-krigen. *Information*.
- Kaldor, M. (1999). *New and Old War: Organized Violence in a Global Era*. Cambridge: Polity Press.
- Libicki, M.C. (1995). What is Information Warfare? *Strategic Forum*, 28, May. Washington, DC: National Defense University, Institute for National Strategic Studies.
- Kuhn, T. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago.
- Marshall, A.W. (2001). The Navy and the Revolution in Military Affairs. *QDR*, 44.
- Møller, B. (2002). The Revolution in Military Affairs: Myth or Reality? Hentet d. 25 juni, 2002, fra www.copri.dk/copri/researchers/moeller/RMA.doc
- Møller, L.R. (2003). Mod nye tider. *Militært Tidsskrift*, 3, 132, oktober.

- Nyholm, S. (2003, 22. august). Tordenskjolds soldater. *Information*.
- Rumsfeld, D.H. Transforming the Military. *Foreign Affairs*, 81, 3.
- Shanker, T. (2003, 24. februar). Firing Leaflets and Electrons, U.S. Wages Informations War. *The New York Times*.
- Seidelin, M. (2003, 7. februar). Spindoktorer skal sælge krigen. *Politiken*.
- Toffler, A. & Toffler, H. (1993). "War and anti-war": Survival at the dawn of the twenty-first century. Boston: Little, Brown & Company.
- Wæver, O. (2002). Krigens tre samtaler. *Distinktion: Tidsskrift for samfundsteori*. 5.

Noter

- 1 D.H. Rumsfeld. Transforming the Military. *Foreign Affairs*, 81, 3.
- 2 Claus E. Andersen (2002) diskuterer Clausewitz versus Sun Tzu i lyset af RMA.
- 3 "An RMA is a major change in the nature of warfare brought about by the innovative application of new technologies which, combined with dramatic changes in military doctrine and operational and organizational concepts, fundamentally alters the character and conduct of military operations." Definition blev brugt af Andrew W. Marshall (2001), der var Pentagons første direktør for "Office Net Assignment".
- 4 Udtrykket er brugt af Bill Perry, som blev forsvarsminister under Bill Clinton i 94.
- 5 Ifølge Moores lov fra 70'erne bliver kapaciteten for computerchips fordoblet efter 18 måneder.
- 6 Informationsoperationer (IO) omfatter de handlinger, som har til formål at opnå informationsoverlegenhed ved at påvirke modstanderens informationer, informationsbaserede processer, informationssystemer samt computerbaserede netværk, mens man beskytter sine egne systemer mod fjendens informationsoperationer. Den militære del af IO omfatter Command and Control Warfare der består af: Vildledning (give fjenden (efterretningstjenesten) et falsk billede af situationen), operationssikkerhed (skabe den fornødne sikkerhed for egne styrker, herunder hindre fjenden i at få informationer om egne styrker), psykologiske operationer, elektronisk krigsførelse samt fysisk ødelæggelse af fjendens kommando- og kontrolinstallationer (Hærens Feltreglement).
- 7 Interview med kommunikationschef i USAs Centralkommando Jim Wilkinson i Jensen (2003, 7. marts).

- 8 BBC Breaking News Alert. (2003, 20. marts). "US officials say Iraq has fired at least one Scud missile into northern Kuwait, which was intercepted by a Patriot missile".
- 9 CFLCC Ground Rules Agreement som "embedded" journalister skal skrive under på indeholder 50 paragraffer.
- 10 *Ugebrevet Mandag Morgen*, 13, d. 31. marts, 2003: Omkring 66% af danskerne mener ikke, at mediernes krigsdækning er retvisende. Men 83% af danskerne mener med et femtal (på en skala fra 1-10), at medierne er "nogenlunde troværdige. TV-Avisen og DR1 topper i den danske befolknings øjne med en troværdighed på 33%, mens TV2 har andenpladsen med 25%.
- 11 "In today's world, the main threat to many states, including specifically the US, no longer comes from other states. Instead it comes from small groups and other organisations which are not states. Either we make the necessary changes and face them today, or what is commonly known as the modern world will lose all sense of security and will dwell in perceptual fear" Creveld. (1996).
- 12 Den refererer til en operativ kampagne hvor hæren og flyvevåbnet gennemfører en slags lynkrig.
- 13 Der er paralleller til "swarming" i den tyske ubådtaktik under Anden Verdenskrig. De tyske ubåde var spredt ud over et stort havområde, og selv på taktisk niveau – fx en konvoj – var der tale om tusinder af kvadratkilometer. Når målet var opdaget, sendte man signaler til de andre ubåde, som i flok angreb konvojen. I slaget om England anvendte Royal Air Force radar og radio til opdagelse af de tyske fly. Når flyene var på vej, sendte man de engelske fly på vingerne (i sværme) fra de mange flyvestationer i det centrale og sydlige England.
- 14 "Peace can sometimes be promoted by economic measures or imposed by force. But these are not the only available tools. Peace at the dawn of the twenty-first century requires surgical application of a less tangible but frequently more potent weapon: knowledge" (Toffler & Toffler, 1993).
- 15 Se også U.S. Advisory Commission on Public Diplomacy 1997.
- 16 Se "Globale tendenser i krigsførelsen" (2003) samt Bergstein (2004).

Jens Claus Hansen er kommandørkaptajn og chef for Forsvarsakademiets mediegruppe. Han var talsmand i *Politiken* og DR under Irakkrigen 2001-2.